

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β' - ΕΤΟΣ Α° (16°)

Ἀθήνα, Σάββατο, 10 Αὐγούστου 1919

ΑΡΙΘ. 35 (644)

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Μίλησες και πάλι, αγαπητέ «Νουμά». Μίλησες για να υποστηρίξεις πως ἡ Ἐκκλησία «δούλεψε για τὴ λογιωπαιτιομὴν» και ὄχι για τὴν «ἐθνικὴ γλῶσσαν». Και γράφεις: «Τὸ δι βρεθῆκαμε κάμποσοι κληρικοὶ σὲ ὄλο αὐτὸ τὸ διάστημα πὸν μίλησαν ἢ γράψανε δημοικὰ, αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ επικαλεσεῖ ἡ Ἐκκλησία σὸν ὄργανισμὸς για δικαιολογία της...». Θὰ ἦσων λοιπὸν εὐχαριστημένος ἂν ἡ Ἐκκλησία «σὸν ὄργανισμὸς» υποστήριξε ἀμφοιστὰ τὴ δημοικὴ και ἔκοθε κάθε σὴση με τὴν ἀρχαία.

Ἀλλὰ δὲν πιστεύω νὰ μὴ ἔξερης τὴ σημασία πὸν εἶχε ἡ κλασικὴ μόρφωση για τὸ δούλο Ἑλληνισμὸ, τὴν ψυχολογία ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, τὶς συνθῆκες τοῦ τότε πολιτισμένου κόσμου, πὸν ὄφισατο σπουδαϊοτάτῃ ἐπίδραση ἀπ' τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, και, ὡ ἕνα λόγῳ, τὴν ἠθικὴ και ἐθνικὴ σημασία πὸν εἶχε για τὸ Γένος πὸν δούλεψε ἡ μάθηση τῆς γλῶσσας, ἢ ὅποια ἔκανε φανερό, χειροπιαστό, ἀδιάρηχο τὸ σύνδεσμο τοῦ νεοελληνικοῦ κόσμου με τὸν ἀρχαίῳ και τὸ μεσαιωικὸ.

***

Ἡ ἀρρητὴ γοητεία πὸν ἐξασκοῦσε ἡ ἀρχαία φιλολογία σὸ πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων ὄλων τῶν περιόδων τοῦ ιστορικοῦ ἐθνικοῦ βίου, διατηροῦσε παντὰ τὴν αἴγλη της. Ἀπὸ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ Χριστιανισμοῦ ἡ ἱερὴ φιλολογία του φανερώνει τὴν ἐπίδραση πὸν ἐξάσκησε ὁ αὐτὸν ἢ γνῶση και σπουδὴ τῶν ἀθανάτων μνημείων τῆς ἀρχαίας παιδείας. Στὰ νάματα τῆς παιδείας αὐτῆς ἐβαφίστηκαν και τὴ σφραγίδα της φέρουν τὰ ἔργα τῶν ἀθανάτων θεοποιάδων τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, πὸν ζητοῦσαν τὰ βάρη τοῦ πνεύματος και βρῆκαν στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ φιλολογία και τὶς ὡραιότητες τοῦ φθέρματος και τὴ λεπτότητα τοῦ διανοήματος και τῆς διαλεχτικῆς τῆ δεινότητῃ για νὰ διατυπῶνουν τὶς ὑψηλὰς ἀλήθειες, νὰ ἀναπτύξων αὐτὰς καθαρά και σοφὰ σὲ ὄλες τῶν τὶς ὄψεις, και νὰ περιχαρακῶσων ἐναντίο κάθε προσβολῆς τῶν ὑπεραντίων.

Κ' ἐνῷ τέτοια ὡφελήματα προσπορίζονταν ὁ νέος ἑλληνοχριστιανικὸς κόσμος, ἀντιστρέφόμενος με τὸ ἀρχαίῳ πνεῦμα, ἀπέδειχνε και τὴν ἀδιάρηχτῃ ἐνότητῃ τῆς ἑθνικῆς συνείδησης τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος με τῆς Χριστιανικῆς, ἐνότητῃ ἐκδηλούμενη σὲ ὄλες τὶς σὴσεις τῆς πνευματικῆς ζωῆς και στὴ συνέχεια τῶν ιστορικοῶν μεγαλοεργημάτων, πὸν ἡ αἴγλη τῶν καταλάμπει τοῦ μεσαιωικοῦ Ἑλληνισμοῦ τὴν παντοεινὴ δόξα. Ἀπ' αὐτὰ τὰ λίγα φαίνεται πως ἡ Ἐκκλησία, πὸν ἐκπροσωποῦσε τὸ κράτος πὸν ἔπρεσε πολιτικῶς, και ἦταν ἡ ἐνοάρκωση τῆς ἐθνικῆς ἰδέας,

δὲν ἦταν δυνατό νὰ παραίδει ἕνα σπουδαίῳ παράγοντῃ, πὸν ἐξασφάλιζε για τὸ ἔθνος εὐνοικὴ θέση στὴ συνείδηση τοῦ πολιτισμένου κόσμου, πὸν λατρεῖ τὴν ἀρχαία παιδεία και θεωρεῖ τοὺς νεοελληνες ἀπογόνους τῶν ἐνδόξων τῆς ἀρχαίας ἀνδρῶν και κληρονόμους τοῦ πνεύματος τῶν. Δὲν ἦταν δυνατό νὰ παραίδει τὸ μέσο τὸ ἀποτελεσματικὸ πὸν θὰ φρονημάτιζε τὴ νέα γενεά, θὰ φροσοῦσε στὴν καρδιά της τὰ ὑψηλὰ τῆς φιλοπατρίας αἰσθήματα, τῆς φιλοεθνείας τὸν ἔρωτα, τῆς λευτεριάς τὸν πόθο και τὴν ἀγάπη για τοὺς προγόνους, πὸν μιλοῦσαν ἀπ' τὰ βιβλία, ἐξοῦσαν στὴν τέχνη, δίδασκων στὴν ἱστορία, ἐνθουσίαζαν ἀπ' τὰ μεγαλοεργήματα και χειραγωγῶσαν τὴν νεότητῃ, διὰ μέσου τῆς σκοτεινείας τῆς δουλείας, σὸ φῶς τῆς γγώσης, στὴν ὁδο τῆς ἐθνικῆς ἀνάστασης και τῆς πολιτικῆς ἀνασύνθεσης. Περισσότερο δὲ αὔξανε τὴν ἀνάγκη τῆς σπουδῆς τῆς ἀρχαίας φιλολογίας ἢ διάδοσῃ της στὴ Δύση πὸν ὡφείλονταν τοὺς Ἑλληνες λογίους πὸν προσοφύγαν στὴν Ἰταλία. «Ἀξιολύμαστο πραγματικὰ — ἔγραφε ὁ Giacomo Leopardi — τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος, πὸν σὲ χρονικὸ διάστημα εικοσιτεσσάρων αἰῶνων γίνηκε στὰ γράμματα και στὸν πολιτισμὸ ἀπαρμιλλητο και ἀνυπέρβλητο πρότυπο. Οἱ Ἑλληνες, διὰν ἦσαν λευτεροὶ και αὐτόνομοι, διάδωκαν τὴν ἑλληνικὴ παιδεία και ἠμφορωση σὲ ὄλη τὴν Ἀσία και τὴ Διύη, ὑπόδουλοι δὲ γίνηκαν πάλε δάσκαλοι στὰ ἄλλα εὐρωπαϊκὰ ἔθνη. Σὲ τί ὡφείλονταν αὐτὸ τὸ ἐπίζηλο προγόνιο, με τὸ ὅποιο λαὸς δούλος, πὸν ἔφερε ἀπάνω σὸ σῶμα του τοὺς μῶλωπες ἀπ' τὶς ἀλνοῖδες τῆς σκλαβείας και τὶς πληγὰς ἀπ' τὰ καρφία πὸν εἶχε σταυρωθεῖ, — κατῶρθωσε νὰ ἐπιβῶλει τὸ πνεῦμα του και νὰ γείνη ὁ ἡγεμόνας ὄλοκλήρου κόσμου;

Τὸ μουικὸ αὐτὸ βρῖσκεται ἀκριβῶς ἐκεῖ πὸν μερικοὶ βλέπουνε τὸ σκοτεινὸ τῆς Ἐκκλησίας σημεῖο. βρῖσκεται στὴ συντηρητικότητῃ τῆς ἐκκλησίας. στὴ συντηρητικότητῃ, πὸν χωρὶς νὰ βλέπει σὸ γράμμα πὸν σκοτῶνει, ἔχει ἐγκλωπιδεῖ τὸ πνεῦμα πὸν γενεῖ ζωῃ, στὴ συντηρητικότητῃ, πὸν ὄμως δὲν ἀποκλείνει τὴν ὄρη ἀπ' τὶς νέες ἰδέες, οὔτε σήκωνε νουβάρη ἀνυπέρβλητο μπρὸς στὴν πρόοδο. Χάρη σ' αὐτὴ τὴ συντηρητικότητῃ ἡ Ἐκκλησία γίνηκε πιστὸς και ἀκλόνητος σωματοφύλακας για τὶς ἐθνικῆς παραδόσεις, διατήρησε ἀδύχτους τοὺς θησαυροὺς τῆς ἐθνικοθερημενικῆς πίστης, τῆς γλῶσσας τῶν πατέρων της και τῶν προγόνων, πὸν ἀποθήκων στὰ χέρια της πολύτιμα ὄργανα για τὴ διάσωση τοῦ Γένους και τὴ διατήρησῃ του μέσα στὸν παγωμένο χειμῶνα τῆς σκοτεινείας και τῆς βαρβαρικῆς αἰχμαλωσίας.

Ἔτσι τὰ νεαρά βλαστάρια τῆς νεοελληνικῆς γενείας ἐντροφοῦσαν στὰ ἀριστοεργήματα τῶν προγόνων, ἀναγνώριζαν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν, κατανοοῦσαν

τῆ θέσῃ τοῦ ἔθνους σ' αὐτὴ τῆ σφαῖρα, τίς μεγάλες τῶν ὑποχρεώσεις ἀπέναντι τῆς ἱστορίας, καὶ ἀπάνω σ' αὐτὰ τὴν αἴγλη τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας καὶ τῶν χροσοστεφανωμένων τῆς ἀγώνων, τὸ γιγάντιο καὶ ἀκατάβλητο.

Ἀλλὰ ἂν καὶ τέτοια κατεῦθυνση ἀπαιτοῦσαν γιὰ τὴν παιδεία οἱ περιστάσεις τοῦ ἔθνους, ἡ Ἐκκλησία ὅμως, ἀκολουθοῦσα τίς παραδόσεις τοῦ φιλελευτέρου τῆς πνεύματος, δὲν κήρυξε πόλεμο κατὰ τῆς δημοτικῆς, οὔτε ἐπὲ λήθη κ ε, οὔτε ἀ π α ι τ η τ ε ἀπ' τοὺς λογίους τῆς λειτουργοῦς ἀποκλειστικῆς χρήσεως τῆς καθαρεύουσας. Ἄπ' ἐναντίας. Ἄφησε πλήρη λευθεριά στὴν ἐκλογή τοῦ ἰδιώματος τῆς γλώσσας καὶ ἐπέτρεπε τὰ ἐκφρασοῦν λόγους οἱ ἱεροκήρυκες ἀπ' τὸν πατριαρχικὸ ἄμβωνα σὺ ἀπὸ ἰδιώμα, ἐνῶ μὲ τὴν ἔγκρισή τῆς κηλοσοφοῦσαν βιβλία γραμμένα στὴ δημοτικῆ ἀπὸ ἐπισήμους κληρικούς.

Ἴδου πῶς κήρυττε ὁ περιόδοξος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Λούκαρις:

«Καθὼς δὲν εἰμπορεῖ τις νὰ περάσῃ τὴν θάλασσαν χωρὶς καράβι, ἔτσι εἰς τὸν κόσμον τοῦτ' ν, καὶ τὰ κύματα του, δὲν εἰμπορεῖς νὰ τὰ περάσῃς καὶ νὰ γλυτώσῃς χωρὶς καράβι, ὅπου εἶνε ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Πασίζουσιν πολλοὶ νὰ περάσουν, σὺν εἶνε οἱ ἀσεβεῖς καὶ ἅπαντες οἱ αἰρετικοί, ἀμῆ ὅλοι πνίγονται! ὅταν ἔκαμεν ὁ Θεὸς τὴν κιβωτὸν, ὅσοι ἦσαν μέσα, ἐγλύτωσαν, ὅσοι ἦσαν ἔξω, ἐλάθησαν ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ εἶνε ἡ κιβωτὸς αὕτη».

Παραδέτω μόνον αὐτὸ τὸ κομμάτι ἀπ' τίς ἄπειρες ὁμίλλες τῶν πραγματικῶν μεγάλων ἐκείνων ἀνδρῶν, γιὰτὶ νομίζω πῶς εἶναι ἀρκετό.

Ἀλλὰ ἔχουμε καὶ ἐπίσημη Ὁμολογία, πὺ τὴν ἔγραψε ὁ Πέτρος Μογγίλας καὶ περιλαμβάνεται σὺς σκλλογὲς τῶν Συμβολικῶν βιβλίων, μεταφράσθηκε δὲ σὺ ἀπὸ ἰδιώμα ἀπ' τὸν περιφρῆμο Μελέτιο Συρίγο. Αὕτη τὴν Ὁμολογία ἡ σύνοδος τῆς Πόλεως, πὺ συνανθροίσθηκε σὺ 1643 καὶ παρακάθησαν καὶ οἱ τέσσεροι Πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς, τὴν ἐπεκύρωσε χωρὶς νὰ λογαριάσῃ τὸ λεχτικὸ τῆς ἰδιώμα. Χαρακτηριστικὰ δὲ εἶναι ὅσα ἔγραψε ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Νεκτάριος σὺ 1662, συνιστώσας τὴν ὁμολογία: «Εἰ δὲ καὶ περὶ τῆ φράσει ἐκδίδεται (διὰ τὸ οὐ μόνον σοφοῖς ἀνδράσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς πολλοῖς ἐννόητον εἶναι) δὲ χρῆθαι θανατώσειν, καὶ γὰρ οὐ πρὸς τὸ ἀκαλλῆς τῆς φράσεως, ἀλλὰ πρὸς τὴν τῶν λεγομένων ἀλήθειαν ἀποσκοπεῖν δεῖ τὸν ἐχέφροναν».

Ἀπὸ τὴν σύνομη λοιπὸν αὕτη ἀνασκόπηση φετιζώνεται πῶς ἡ Ἐκκλησία μας σὺ ζήτημα τῆς γλώσσας ἀκολούθησε τὸ δρόμο πὺ διάνοιγαν ἡ ἔθνικῆς περιστάσεις, ἡ ψυχολογία τῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ Γένους μας καὶ ἡ συνθήκες, μέσα σὺς ὅποιες ζῶσε. Προσάρμοζε τὸν ἑαυτὸ τῆς σὺς ἀπαιτήσεις τοῦ νεοελληνισμοῦ, διατηροῦσε τὸ πνεῦμα τοῦ ἔθνους καὶ τὸ ἰδικὸ τῆς ἀκέραιο, καὶ ἔτσι γίνονταν τὸ ὄρατὸ κέντρο τῆς θερησκειντικῆς καὶ ἔθνικῆς συνείδησης τῆς σκλαβωμένης Φιλῆς, ἡ ἔστιά, πὺ φύλαξε τὴν ἱερὴ φατιὰ τοῦ καθαρῶ, τῆς ἀναγέννησης καὶ τῆς ἱστορικῆς ἀναθημοιογίας τοῦ νεοελληνικῶ κόσμου.

Δρ ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ ΠΟΛΑΚΗΣ

ΣΤΟΝ ΑΝΙΨΙΟ ΜΟΥ ΦΟΙΒΟ ΛΑΡΑ

Καλόπαιδο! σὺς στίχους σου ἔνας τόπος
Πικρὸς τρεμοσαλεύει, πληγωμένῃ
Μία ψυχὴ τραγουδᾷ πὺ δὲν τῆς μένει
Πάρεξ ὁ πόνος.

Ἀπλωμένα τὰ χέρια σου εἶναι ἀκόμα
Πρὸς τὸ καράβι πούπαιρνε σὺ ἔξανα
Τὸν Καῖό μας, γιὰ πάντα, μὲ κλεισμένα
Μάτια καὶ στόμα.

Καὶ θαρρῶ στὴ φωνῆ σου, τὴ γενιά μας
Πὺ ἀκούω, τὸν πόνον πὺ μαζί, οἱ προγόνοι,
Μὲ τὴν τιμὴ μᾶς ἄφισαν γιὰ μόνῃ
Κληρονομία μας.

Ναί, αἰώνιος χωρισμὸς εἶναι ἡ ζωὴ μας
Στὴ σιγάτα μας παντοῦ παραμονεύει
Κάποιος χιμῶς. Μὰ ἡ θλίψη δὲ μισεύει,
Μένει μαζί μας.

Τὸν λεύτερον μὴν κῆαῖς τὴ λευτεριά του!
Μὲς τᾶδνια καὶ τᾶγια τῆς ψυχῆς σου
Ἄς λάμπει μὲ τὸ φῶς τῆς θύμησῆς σου
Στὸ εἰκόνισμά του,

Μὰ σκρίπτισε τὰ δάκρυα σου ἀπ' τὰ μάτια,
Καὶ τὴ ζωὴ παντοῦ πὺ παρθένα,
Σὲ προσμένει σὺς νιότης τᾶνδιόμενα
Τὰ σκαλοπάτια.

Χαρὰ καὶ πικρα θᾶναι ἡ συντραφιά σου,
Καὶ σκέψες κι' ἔννοιες. Μὰ ποτὲ μεθῆσι
Ἡ ἀπειλοσία, ποιητὴ, μὴ σὲ κρατήσῃ
Στὸ ἀνέβασμά σου!

Τραγουδᾷ τα, κι' ἀνέβαινε! Καὶ νὰ τῆ,
Νὰ τῆ ἡ κορφή! Θωρεῖς—χαρὰ σὲ σένα!—
χαρὰ καὶ λῆτη, θάνατο καὶ γέννα
Μὲ τὸ ἴδιο μάτι.

Καλόπαιδο! τὸ δρόμο βλῆ ἡ δικὴ μας
Γενιά πὺ ἔχει διαβεῖ καὶ μεῖς τραβοῦμε.
Δὲς μου τὸ χέρι, ἐκεῖ ψηλὰ νὰ βροῦμε
Τὴν λῆτρωσή μας!

K. ΚΑΡΘΑΙΟΣ

ΨΙΛῆ ΜΑΡΤΙΑΤΙΚῆ ΒΡΟΧΟΥΛΑ

Ψιλῆ μαρτιατικῆ βροχοῦλα
Σιγῆ—σιγῆ κι' ἀργὰ σταλάζει
Κ' ἡ ἔρημ τὸ βουνοῦ ἡ ραχοῦλα
Κι' αὕτη κάποια λουλουδία βγάξει

Ψιλῆ, σιγῆ—σιγῆ βροχοῦλα
Τὸ δάκρυ τὸ κορφο σταλάζει
Κ' ἡ ἔρημ ἡ γέρικῆ ἡ καρδοῦλο
Κι' αὕτη σιερὸν ἀγάπες βγάξει.

*Ἀθήνα, Μάρτης 1917

ΣΕΦΤΡΟΣ ΒΡΑΔΝΟΣ